

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Iisalmen kaupunki haluaa tuoda esille huolensa luonnonvara-alan koulutusten siirtäminen halvempaan kustannuskoriin, ja sitä myötä rahoituksen putoaminen noin 28 prosentilla tulee toteutuessaan vaikeuttamaan merkittävästi osaavan työvoiman saatavuutta ruoka-alalla ja alkutuotannossa.

Alkutuotannon osuus kaikista työpaikoista on koko Suomessa 2,5 %, Pohjois-Savossa luku on yli kaksinkertainen eli 5,3 %. Ylä-Savossa puolestaan alkutuotannon osuus kaikista työpaikoista Ylä-Savossa 11,8 %, mutta joissakin kunnissa jopa liki neljännes kaikista työpaikoista. Ylä-Savon alueella tuotetaan 9 % koko Suomen naudanlihan ja maidon tuotannosta. Näin ollen luonnonvara-alankoulutus on elintärkeä koko maakunnan elinvoimalle.

Hallituksen esityksessä todetaan, että huoltovarmuuden varmistamiseksi ammatillisessa koulutuksessa on varmistettava, että kriittisten alojen osaamistarpeisiin vastataan riittävästi. Samaisessa hallituksen esityksessä ollaan kuitenkin leikkaamassa rajusti luonnonvara-alan koulutusten rahoitusta.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Kokeilussa olisi tärkeää olla eri kokoisia oppilaitoksia mukana ja myös muualta kuin kasvukeskuksista.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Rahoitus pohjautuu koulutusaloittaisiin kustannusryhmiin. Rahoitusjärjestelmä perustuu oletukseen, että kaikkien koulutusalojen kiinteistökustannukset olisivat samanarvoisia. Virheellinen laskentamalli johtaa tilanteeseen, jossa fyysisiä oppimisympäristöjä vaativat koulutukset kuten maatalousalan koulutukset, menettävät rahoitusta aloille, joilla ei tarvita vastaavan kaltaisia tiloja (opetusmaatiloja).

Tulevassa esityksessä esimerkiksi hiusalan, hevostalouden ja maatalouden perustutkintokoulutus olisi rahoitusjärjestelmän näkökulmasta samanhintaista, vaikka oppilaitokseen jalkautumalla voi suoraan todeta, että nämä alat tarvitsevat hyvin erityyppisiä oppimisympäristöjä sekä laajuudeltaan että varustukseltaan.

Lainsäädäntövalmistelun yhteydessä, ja lakipaketin perusteluosiossa, ei ole perusteltu miksi tutkintoja on tässä vaiheessa sijoiteltu uudelleen eri kustannuskoreihin. Tutkintojen sijoittuminen hintakoreihin olisi tullut tehdä erillisenä operaationa vasta sen jälkeen, kun perusjärjestelmä on uudistettu. Nyt esitettyjen muutosten kokonaisvaikutuksia on lähes mahdotonta arvioida, varsinkin kun ns. simulointilaskelmia ei ole näytetty koulutuksen järjestäjille.

On todennäköistä, että yksittäisen järjestäjän kohdalla tutkintojen sijoittumisella kustannuskoreihin on suurempi taloudellinen vaikutus, kuin muilla rahoitusjärjestelmän muutoksilla. Näin ollen järjestelmä uudistuksen tavoite kannustaa parempaan tuloksellisuuteen voi vesittyä, koska koulutusalan mahdollisuudet jatkaa ja kehittää toimintaansa heikkenevät merkittävästi.

Tutkintojen sijoittumisella hintakoreihin on suuri merkitys yksittäisen koulutuksen järjestäjän kannalta, vaikka se Suomen tasolla näyttäkin vähäiseltä. Luonnonvara-alan ehdotetun korimuutoksen osalta esitys on katastrofaalinen, ja voi toteutuessaan joko lopettaa tai merkittävästi vähentää huoltovarmuusalan koulutusvolyyymia koko Suomessa. Maatalousalan perustutkinnon rahoitus laskee esityksessä kustannusryhmästä 4 kustannusryhmään 3, joka tarkoittaa 4500 euron laskua opiskelijavuotta kohti.

Laskentamalli vaikuttaa erityisesti kapea-alaisiin tai erikoistuneisiin koulutuksen järjestäjiin, joilla ei ole käytännössä mahdollisuutta kompensoida kalliiden alojen hinnan laskua muiden alojen kustannuksella.

Investointivaltaisten koulutusalojen ja toimintayksikköjen pysyvyyden edellytyksenä on riittävä ja pitkäjänteinen rahoitustaso, jotta em. tilojen investointitarpeet voidaan toteuttaa. Vuosittainen harkinnanvarainen rahoitus ei mahdollista pitkäaikaisten investointien tekemistä maataloille.

Kalliiden koulutusalojen rahoitustason lasku sekä kustannustiedon keräämisessä ja kohdentamisessa olevat puutteet pääomavaltaisten alojen osalta voivat pahimmillaan johtaa näiden opetusyksikköjen sulkemiseen tai vähintäänkin tarvittavien opetuskiinteistöjen ja koneiden kunnon merkittävään heikentymiseen.

Kustannuskeruussa saatavan tiedon ja todellisten kiinteistökustannusten väliseen merkittävään eroon on puututtava. Edellytämme, että kustannustiedon keruuta kehitetään siten, että luonnonvara-alojen todelliset kustannukset saadaan näkymään. Opetusmaatiloja tarvitaan ainoastaan opetustoiminnan toteuttamiseksi. Tämän vuoksi niiden aidot kustannukset pitää näkyä myös kustannustiedoissa. Tuemme MTK/Susanna Aron lausuntoa tiedonkeruun kehittämiseksi.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Iisalmen kaupunki tukee kuntaliiton lausuntoa Oppimisen ja erityistä tukea koskevista säädösehdoista.

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Esitetyn lakimuutoksen muotoilu tulee muuttaa. Esitetty muotoilu tarkoittaa käytännössä sitä, että se lopettaa myös eettisesti ja toiminnallisesti hyvän ja liiketaloudellisesti järkevän koulutustoiminnan. Kategorinen kieltä järjestää koulutusta silloin, kun koulutuksen tilaaja ei ole sama kuin koulutuksen rahoittaja estää verkostomaiseen yhteistoimintaan perustuvat ratkaisut ja samalla estää mm. kuntayhtymien omistamien osakeyhtiöiden toiminnan tilauskoulutukseen liittyvissä toiminnoissa.

Myös ammatillisen koulutuksen järjestäjille tulisi antaa mahdollisuus periä lukukausimaksuja EU/ETA-alueen ulkopuolisilta opiskelijoilta yliopistojen ja korkeakoulujen tapaan. Nyt ehdotettu malli todennäköisesti siirtäisi koulutusta valtionosuusrahoitteiseksi myös tilanteissa, joissa opiskelija haluaisi ja pystyisi maksamaan koulutuksesta itse.

Olemme huolissamme pienten alojen ja pienten yritysten mahdollisuudesta saada osaavaa työvoimaa myös kansainvälisten kanavien kautta. Kaikki toimenpiteet, jotka estävät osaajien saatavuutta eri alueille ovat vahingollisia koko yhteiskunnallemme. Näin ollen toivomme, että lakimuutosta tarkistetaan tai annetaan lisää aikaa sen vaikutusten arvioimiseksi ja tarvittavien muutosten tekemiseksi.

Ammatilliselle koulutukselle on tarvetta ja kysyntää maailmalla. Osaamisen vienti voi tuoda lisätuloja, kehittää suomalaisten koulutuksenjärjestäjien ja yritysten osaamista sekä vastata kestävä kehityksen ja oppimiskriisin haasteisiin. Nykyinen lakiluonnos heikentää suomalaisten toimijoiden kilpailukykyä kansainvälisessä koulutusmarkkinassa.

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

Esitetty muutos heinäkuun poistamiseen opiskelijavuosien laskennasta on hieman epäselvä. Asiaa pitää tarkastella myös niiden tilanteiden kautta, jossa opiskelija suorittaa kesän aikana opintoja esim. koulutussopimuksen tai oppisopimuksen kautta, nopeuttaakseen opintojen läpimenoaikaa sekä saadakseen kokemusta. Kesä on luonnollista opiskeluaikaa etenkin luonnonvara-alan koulutuksissa.

Muut kommentit

Ammatillinen koulutus vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan, sen elinvoimaisuuteen, kuntien pito- ja vetovoimaan sekä lukuisaan määrään erilaisia yhteistyötahoja. Tämän vuoksi merkittävien laki- ja asetusmuutosten vaikutusten arvioinnin tulisi olla nykyistä laajempaa ja syvällisempää. Kun vertailua tehdään Suomen tai maakuntien tasolla, eivät esimerkiksi yksittäisten seutukuntien vaikutukset tule esille. Käytännön opetustoiminta tehdään kuitenkin paikallisesti tiiviissä yhteistyössä yritysten ja omistajakuntien kanssa. Muutoksilla ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön vaikutetaan näin ollen suoraan myös kuntien ja seutukuntien elinvoimaisuuteen.

Tutkintojen sijoittumista hintakoreihin ei ole vaikutusten arvioinnissa huomioitu lainkaan, vaikka sillä on todella suuri merkitys yksittäiseen koulutuksen järjestäjään. Perustelu, että määrärahat ovat yleiskatteellisia tai että suurella ja monialaisella järjestäjällä eri vaikutukset tasaantuvat, ei ole relevantti tilanteessa, jossa suurin osa järjestäjistä on. Suuria ja monialaisia järjestäjiä on Suomessa varsin vähän koko järjestäjämäärää tarkasteltaessa. Suurin osa järjestäjistä on pieniä tai

keskikokoisia, jotka ovat toiminnassaan historiallisista syistä enemmän tai vähemmän erikoistuneita. Tämän vuoksi vaikutusten arviointia tulisi tehdä ennakkoon siten, että vaikutuksia voi tarkastella läpinäkyvästi ja avoimesti koko järjestäjäverkon toimesta.

Ikonen Kirsi-Tiina
Iisalmen kaupunki